

MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJOBIY KASBIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MOTIVATSION REFLEKSIV YONDASHUV

B.I.Mustafayev¹

1. Buxoro davlat universiteti "Tasviriy san'at va musiqa ijrochiligi" kafedrası professori

Mas'ul muallif: Mustafayev Baxtiyor Ibragimovich, Buxoro davlat universiteti "Tasviriy san'at va musiqa ijrochiligi" kafedrası professori.

Accepted: 24 Sentabr 2026

Published: 24 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Mustafayev, B. I. MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJOBIY KASBIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MOTIVATSION REFLEKSIV YONDASHUV / B. I. Mustafayev // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 9, № 2. — B. 347–350.

Annotatsiya. Maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari musiqa ta'limi o'qituvchisining ijobiy kasbiy faolligini motivatsion-refleksiv yondashuv asosida rivojlantirishning mazmuni yoritiladi. Musiqa ta'limining bugungi kundagi tarbiyaviy, madaniy va kompetensiyaviy ahamiyati ochib berilib, 1–7-sinflar uchun Milliy o'quv dasturida belgilangan musiqa tinglash va anglash, ijro etish hamda musiqa yaratish yo'nalishlari amaliy faoliyatga moslashtiriladi. O'qituvchi va o'quvchiga qo'yiladigan talablar, darsning motivatsion-refleksiv modeli va natijalarni baholash mezonlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, kasbiy faollik, motivatsiya, refleksiya, Milliy o'quv dasturi, musiqiy idrok, ijrochilik, ijodkorlik, kompetensiya.

МОТИВАЦИОННО-РЕФЛЕКСИВНЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье раскрывается содержание развития позитивной профессиональной активности учителя музыки общеобразовательной школы на основе мотивационно-рефлексивного подхода. Раскрывается воспитательное, культурное и компетентностное значение музыкального образования в современных условиях. Направления, определённые Национальной учебной программой по музыке для 1–7-х классов, такие как слушание и понимание музыки, исполнение и создание музыки, адаптируются к практической деятельности. Предлагаются требования к учителю и учащимся, мотивационно-рефлексивная модель урока, а также критерии оценки результатов.

Ключевые слова: музыкальное образование, профессиональная активность, мотивация, рефлексия, Национальная учебная программа, музыкальное восприятие, исполнительство, творчество, компетенция.

A MOTIVATIONAL-REFLECTIVE APPROACH TO DEVELOPING POSITIVE PROFESSIONAL ACTIVITY AMONG MUSIC EDUCATION TEACHERS

Abstract. The article explores the development of positive professional engagement among music teachers in general secondary schools through a motivational-reflective approach. It highlights the educational, cultural, and competency-based significance of music education in contemporary contexts. The key areas outlined in the National Curriculum for Music Education for Grades 1–7, including listening to and understanding music, performing, and creating music, are adapted to practical teaching activities. The article proposes requirements for teachers and students, a motivational-reflective lesson model, and criteria for assessing learning outcomes.

Keywords: music education, professional engagement, motivation, reflect.

Kirish. Raqamli axborot oqimi kuchaygan hozirgi davrda bolaning musiqiy didini tasodifiy media mahsulotlari emas, milliy va umuminsoniy badiiy mezonlar asosida shakllantirish ta'limning muhim vazifasiga aylandi. Musiqa darsi o'quvchining eshitish madaniyati, hissiy ziyrakligi, estetik baholashi, jamoada ishlashi va ijodiy o'zini ifodalashini bir butun jarayonda rivojlantiradi. Shu bois mazkur fan "qo'shiq kuylash soati" bilan cheklanmaydi; u tinglash, anglash, ijro, harakat, musiqiy savod va oddiy ijod tajribasini bog'lovchi amaliy-badiiy maydondir [1].

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda musiqa ta'limi o'qituvchisidan nafaqat musiqiy-pedagogik bilim va mahorat, balki kasbiy tashabbuskorlik, ijodkorlik hamda o'z faoliyatini muntazam tahlil qilib borish talab etiladi. Motivatsion-refleksiv yondashuv o'qituvchining kasbiy faoliyatga ichki qiziqishini kuchaytirish, pedagogik tajribasini xolis baholash va mavjud kamchiliklarni mustaqil bartaraf etishga xizmat qiladi. Shu sababli musiqa ta'limi o'qituvchilarining ijobiy kasbiy faolligini mazkur yondashuv asosida rivojlantirish ta'lim sifati va o'quvchilarning musiqiy-ijodiy kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan dolzarb pedagogik masala hisoblanadi.

Mavzu metodologiyasi. Milliy o'quv dasturining kompetensiyaviy yo'nalishi

o'quvchini passiv tinglovchidan musiqiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirishni ko'zda tutadi. Dastur mazmunida musiqa tinglash va anglash, ijro etish, musiqa yaratish yetakchi faoliyatlar sifatida uyg'unlashadi [2]. Ushbu maqsadga erishish, avvalo, o'qituvchining kasbiy tashabbusi, yangilikka ochiqqligi, o'z amaliyotini muntazam tahlil qilishi va takomillashtirishiga bog'liq.

Ijoiy kasbiy faollik - o'qituvchining belgilangan vazifani shunchaki bajarishi emas, balki ta'lim natijasini yaxshilash uchun ongli tashabbus ko'rsatishi, pedagogik muammoni ijodiy hal etishi, hamkasblar va o'quvchilar bilan hamkorlik qilishi, o'z faoliyatiga dalillar asosida baho berishidir. Bunday faollik tashqi nazorat bilan emas, kasbiy ma'no, muvaffaqiyatga ehtiyoj, o'z-o'zini rivojlantirish motivi va refleksiya orqali barqarorlashadi [3].

Maqolaning maqsadi musiqa o'qituvchisining ijobiy kasbiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi motivatsion-refleksiv yondashuvni nazariy va amaliy jihatdan asoslash, 1-7-sinf musiqa darslari mazmunini aniq faoliyatlar tizimiga aylantirish hamda o'qituvchi va o'quvchiga qo'yiladigan talablarni belgilashdan iborat.

Motivatsion-refleksiv yondashuv ikki o'zaro bog'liq mexanizmga tayanadi. Motivatsiya o'qituvchiga "nima uchun bu ishni bajaryapman?" degan savolga kasbiy ma'no topishga yordam beradi; refleksiya esa "nima qildim, qanday natija oldim va keyingi safar nimani o'zgartiraman?" savollariga javob beradi. Motivatsiyasiz refleksiya rasmiy hisobotga, refleksiya yozilgan motivatsiya esa natijasi tekshirilmaydigan faollikka aylanishi mumkin. Ularning birligi maqsadli, tahliliy va barqaror kasbiy o'sishni yuzaga keltiradi.

Musiqa o'qituvchisining ichki motivlari bolada musiqaga ehtiyoj uyg'otish, milliy merosni avlodga yetkazish, ijodiy muvaffaqiyatni ko'rish va kasbiy mahoratni oshirish bilan bog'liq. Tashqi motivlar esa ta'lim standarti talablari, metodik birlashma faoliyati, attestatsiya, tanlov va jamoatchilik e'tirofini qamrab oladi. Samarali tizim tashqi talabni ichki kasbiy qadriyatga aylantirishi kerak. Buning uchun o'qituvchiga tanlov, tajriba o'tkazish, natijani namoyish qilish va sifatli fikr-mulohaza olish imkoniyati beriladi.

Refleksiya uch bosqichda tashkil etiladi. Darsgacha refleksiya o'qituvchi sinfning musiqiy tajribasi va ehtiyojini aniqlab, kutiladigan natija hamda baholash dalilini belgilaydi. Jarayon refleksiya o'quvchilarning ishtiroki, eshitishdagi qiyinchiliklar, ijro sifati va emotsional holat kuzatiladi; zarur bo'lsa temp, topshiriq yoki guruhlash o'zgartiriladi. Darsdan keyingi refleksiya natija maqsad bilan taqqoslanib, muvaffaqiyat sababi, muammo va keyingi pedagogik qadam yozib boriladi.

Kasbiy faollikni rivojlantirish mexanizmi

Bosqich	O'qituvchi harakati	Amaliy vosita	Kutiladigan natija
1. Maqsadni anglash	Dars natijasini o'quvchi faoliyati bilan ifodalaydi	"Bugun o'quvchi nima qila oladi?" savoli	Kasbiy ma'no va aniq yo'nalish
2. Faoliyatni loyihalash	Tinglash, ijro va ijodni bog'laydi	Dars xaritasi, repertuar mezon	Faol ishtirok va mazmun yaxlitligi
3. Kuzatish	Jarayon bo'yicha dalil to'playdi	Chek-list, audio/video, tezkor savol	Muammoni vaqtida aniqlash
4. Refleksiya	Natija va sabablarni tahlil qiladi	Refleksiv kundalik, hamkasb fikri	Asoslangan pedagogik xulosa
5. Takomillashtirish	Keyingi darsga bitta aniq o'zgarish kiritadi	Mikromaqsad va qayta sinov	Uzluksiz kasbiy o'sish

Mazkur sikl bir martalik seminar emas, muntazam amaliy odat sifatida joriy qilinadi. Haftasiga bir dars bo'yicha qisqa refleksiv yozuv, oyda bir marta hamkasb kuzatuv va chorakda bir marta o'quvchilar portfoliolarini tahlil qilish o'qituvchining rivojlanishini ko'rinadigan dalillarga aylantiradi. Mustafoyev ta'kidlagan innovatsion va interfaol metodlardan foydalanish ham aynan shu tahliliy sikl orqali maqsadga muvofiq tus oladi [4].

Milliy o'quv dasturi mazmunini 1-4 sinflarda amaliy faoliyatga moslashtirish

Boshlang'ich sinflarda musiqa ta'limining asosiy vazifasi bolada musiqaga ijobiy munosabat, faol tinglash odati, tabiiy va ifodali kuylash, ritmni his qilish hamda sodda ijodiy tashabbusni shakllantirishdir. Mashg'ulotlar qisqa, almashinuvchan, harakatga boy va bolaning kundalik tajribasi bilan bog'langan bo'lishi lozim. Har bir darsda kamida ikki-uch faoliyat turi uyg'unlashtiriladi [5].

1 sinf. O'quvchi tovush va sukunatni, baland-past, uzun-qisqa, tez-sekin kabi musiqiy belgilarni farqlaydi. Amaliy faoliyat sifatida tabiat va atrof tovushlarini tinglab topish, oddiy bolalar qo'shiqlarini jamoaviy kuylash, qarsak va qadam bilan pulsni saqlash, kuy xarakterini rang yoki harakat orqali ifodalash qo'llanadi. Refleksiya "Menga qaysi tovush yoqdi va nima uchun?" kabi bitta sodda savol bilan yakunlanadi.

2 sinf. O'quvchilar ritmik naqshni takrorlash, band va naqoratni ajratish, temp hamda dinamikani eshitish, yakka va guruhda kuylashni o'rganadi. Echo-kuylash, ikki taktli ritmni zarbli bolalar cholg'ularida ijro etish, tinglangan asarga mos harakat yaratish va "savol-javob" ohanglarini tuzish maqsadga muvofiq. O'qituvchi o'quvchini faqat to'g'ri javob uchun emas, tinglashdagi diqqat va urinish uchun ham rag'batlantiradi.

3 sinf. Mazmun xalq qo'shiqlari, bolalar folklori, milliy cholg'ular tembi va nota savodining sodda unsurlari bilan boyitiladi. O'quvchilar dutor, doira, rubob kabi cholg'ularni ovozi va ko'rinishidan taniydi; qo'shiq kayfiyati va mazmunini izohlaydi; sodda ritmik jo'r yaratadi. Kichik guruhlar bir asarni tinglab, uning sur'ati, xarakteri va ifoda vositalari bo'yicha uch dalil keltiradi.

4 sinf. O'quvchi milliy va jahon musiqasining ayrim namunalarini qiyoslaydi, kuy tuzilishidagi takror va qarama-qarshilikni sezadi, ansambl intizomiga rioya qiladi. Amalda xalq qo'shig'ini tinglash-tahlil-ijro ketma-ketligi, ikki guruhli

ritmik ansambl, berilgan she'riy misraga ohang topish va mini-konsert loyihasi tashkil etiladi. Raqamli vosita bo'lsa, o'quvchi qisqa audioyozuvni tinglab, ijrosidagi kuchli jihat va bitta takomillashtirish nuqtasini belgilaydi.

Boshlang'ich bosqichda baholash qo'rqituvchi nazorat emas, o'rganishni qo'llab-quvvatlovchi aloqa vazifasini bajaradi. "Tinglay oldi", "ritmni saqladi", "ifodali ijro etdi", "fikrini dalilladi", "guruhga hissa qo'shdi" kabi kuzatiladigan mezonlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Bu mezonlar o'quvchiga ham oldindan aytilsa, u o'z faoliyatini tushunib boshqarishni boshlaydi.

Milliy o'quv dasturi mazmunini 5–7 sinflarda amaliy faoliyatga moslashtirish

5–7-sinflarda o'quvchilarning musiqiy tajribasi nazariy tushunchalar, janr va uslubni anglash, milliy merosga ongli munosabat, mustaqil ijro hamda ijodiy loyiha bilan chuqurlashtiriladi. O'smirning tanqidiy fikrlashi va media iste'moli ortgani sababli repertuarni tahlil qilish, ishonchli manbani tanlash, mualliflik huquqi va tinglash madaniyati masalalari ham amaliy topshiriqqa aylantiriladi [6].

5 sinf. O'quvchilar qo'shiq, raqs, marsh kabi janrlarni ifoda vositalari asosida ajratadi, o'zbek xalq musiqasi va bastakorlik ijodi namunalarini tinglaydi, bir ovoqli ijroda nafas, talaffuz va ansamblga rioya qiladi. "Bir asar - uch nigoh" topshirig'ida guruhlar kuy, ritm va mazmun bo'yicha tahlil olib boradi. Yakunda har bir guruh asarning xarakterini musiqiy dalil bilan asoslaydi. Ijodiy topshiriq sifatida mavjud kuyga ritmik jo'r yoki sahnaviy harakat rejasi tuziladi.

6 sinf. Mumtoz musiqa, maqom an'analari, bastakor va kompozitor ijodi, vokal va cholg'u janrlari o'rtasidagi bog'lanish amaliy tinglash orqali o'rganiladi. O'quvchilar ikki ijroni tembr, sur'at, dinamika va talqin bo'yicha qiyoslaydi; mumtoz asarning mazmuni haqida qisqa og'zaki sharh tayyorlaydi; tanlangan namunaga vizual yoki raqamli taqdimot yaratadi. O'qituvchi tarixiy ma'lumotni ortiqcha bayon qilish o'rniga uni eshitilgan musiqiy belgi bilan bog'lashni talab qiladi.

7 sinf. Mazmun o'zbek va jahon musiqa madaniyati, zamonaviy yo'nalishlar, estrada, kino va media musiqasi, san'atning jamiyatdagi vazifalarini anglash bilan kengayadi. O'quvchilar tinglangan asarni mezon asosida baholaydi, milliy va zamonaviy talqinni qiyoslaydi, kichik ansambl yoki loyiha doirasida ijro va taqdimot tayyorlaydi. "Musiqiy podkast" topshirig'ida 2–3 daqiqalik sharh yozilib, asar, muallif, janr, ifoda vositalari va shaxsiy baho dalil bilan bayon qilinadi.

Amaliy dars konstruktori

Dars bosqichi	Vaqt	Faoliyat	Refleksiv savol
Motivatsiya	3–5 daq.	Muammoli audiofragment, savol yoki hayotiy vaziyat	Nimani aniqlamoqchimiz?
Faol tinglash	8–10 daq.	Maqsadli tinglash va musiqiy dalil topish	Qaysi belgi fikrimni tasdiqlaydi?
Ijro	12–15 daq.	Kuylash, ritmik yoki cholg'u jo'ri	Ijromizda nima uyg'un chiqdi?
Ijod	8–10 daq.	Variatsiya, ritm, harakat yoki media mahsuloti	Qanday tanlov qildik va nega?
Refleksiya	3–5 daq.	O'zini va guruhni mezon bilan baholash	Keyingi safar nimani yaxshilayman?

Milliy o'quv dasturidagi natijalarni sinf xususiyatiga mos, kuzatiladigan o'quv harakatlariga aylantirish; tinglash, ijro va ijodni yagona maqsad atrofida integratsiyalash.

Ovoz, cholg'u, dirijyorlik, ritm va musiqa savodi bo'yicha yetarli amaliy tayyorgarlikka ega bo'lish; ijroda sog'lom ovoz hosil qilish va yosh xususiyatlarini hisobga olish.

Milliy musiqa merosi, zamonaviy o'zbek musiqasi va jahon musiqasi namunalarini badiiy qiymat, yoshga moslik va tarbiyaviy imkoniyat asosida tanlash.

Interfaol, loyiha va hamkorlik metodlarini maqsadga muvofiq qo'llash; texnologiyani ko'rgazma uchun emas, eshitish, ijro, yaratish va tezkor fikr-mulohazani kuchaytirish uchun ishlatish [7].

Inklyuziv muhit yaratish: musiqiy tajribasi, ovoz diapazoni, eshitish yoki harakat imkoniyati turlicha bolalarga darajalashtirilgan rol va topshiriqlar taklif etish.

Baholashda aniq mezonlardan foydalanish, jarayon va rivojlanishni qayd etish, audioyozuv, kuzatuv varag'i, ijodiy mahsulot va o'quvchi izohini dalil sifatida jamlash.

Har bir darsdan so'ng qisqa refleksiya yuritish, kasbiy ehtiyojini aniqlash, metodik birlashmada tajriba almashish va individual rivojlanish maqsadini belgilash.

Raqamli xavfsizlik, mualliflik huquqi va ijro madaniyatiga rioya qilish; manbani tekshirish, audio va videodan qonuniy hamda pedagogik asosda foydalanish.

O'quvchiga qo'yiladigan faoliyat talablari

Musiqani diqqat bilan tinglash, xarakter, janr va ifoda vositalarini yoshiga mos atamalar bilan tavsiflash hamda fikrini eshitilgan dalil bilan asoslash.

Yakka va jamoaviy kuylashda nafas, talaffuz, ohang, ritm, dinamika va ansambl qoidalariga rioya qilish; o'z ovozi asrash.

Ritmik harakat, bolalar cholg'ulari yoki mavjud vositalar orqali jo'r bo'lish; guruhdagi vazifasini mas'uliyat bilan bajarish.

Musiqiy g'oya yaratish: sodda ritm yoki ohang tuzish, variatsiya, harakat, sahna ko'rinishi, poster, audio yoki qisqa raqamli mahsulot ishlab chiqish.

Milliy musiqiy merosga hurmat bilan munosabatda bo'lish, turli xalqlar musiqasini madaniy xilma-xillik sifatida qabul qilish va etik tinglash odatiga amal qilish.

Mezon asosida o'z faoliyatini baholash, tengdoshiga xolis va hurmatli fikr bildirish, keyingi o'quv qadamini belgilash.

Motivatsion-refleksiv yondashuv samaradorligi to'rtta ko'rsatkich orqali kuzatiladi: 1) qadriyat-motivatsion - o'qituvchining fanga, o'quvchi rivojiga va yangilikka ijobiy munosabati; 2) faoliyatli - darsni kompetensiyaviy loyihalash va turli musiqiy faoliyatlarni boshqarish sifati; 3) refleksiv - dalil asosida o'zini baholash va tuzatish kiritish qobiliyati; 4) natijaviy - o'quvchilarning tinglash, ijro, ijod va musiqiy muloqotdagi o'sishi. Har chorakda o'qituvchi bitta dars videosi yoki audioyozuvini, ikki o'quvchi ishini va refleksiv qaydini tahlil qilishi mumkin.

Ijobiy kasbiy faollikning muhim belgisi ko'p tadbir o'tkazish emas, o'quvchi rivojiga ta'sir qiladigan asoslangan o'zgarishdir. Masalan, xor ijrosida ritm buzilsa, o'qituvchi faqat takrorlash sonini oshirmaydi; muammoning sababini aniqlab, tana perkussiyasi, sekin tempdagi mashq yoki guruhli echo usulini sinaydi, natijani qayta yozuv orqali solishtiradi. Ana shu kichik tadqiqotchilik harakati refleksiv kasbiy faollikni ifodalaydi [8].

Xulosa va metodik tavsiyalar. Musiqa ta'limining bugungi ahamiyati uning bolaga ma'lumot berish bilangina emas, balki hissiy tajriba, milliy o'zlik, ijodiy fikrlash va hamkorlik madaniyatini shakllantirishi bilan belgilanadi. Milliy o'quv dasturidagi tinglash va anglash, ijro etish hamda musiqa yaratish yo'nalishlari darsda o'zaro bog'langan amaliy harakatlarga aylangandagina kompetensiyaviy natija yuzaga keladi. Buning uchun o'qituvchi repertuar tanlovchisi va bilim beruvchidan tashqari, musiqiy faoliyat tashkilotchisi, kuzatuvchi, fikr-mulohaza beruvchi va o'z amaliyotini tadqiq etuvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritishi kerak.

Motivatsion-refleksiv yondashuv o'qituvchining kasbiy faolligini tashqi talabdan ichki ehtiyojga aylantiradi. Aniq maqsad, o'quvchi faoliyatiga asoslangan dars loyihasi, kuzatiladigan dalil, qisqa refleksiya va keyingi o'zgarishdan iborat sikl muntazam qo'llansa, metodik yangiliklar tasodifiy emas, natijaga yo'naltirilgan tus oladi. Mustafoyevning musiqa o'qitish metodikasi bo'yicha qarashlari ham ta'lim metodlarini o'quvchining faol ishtiroki va pedagogning ijodiy yondashuvi bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi [9].

Amaliyot uchun quyidagilar tavsiya etiladi: har bir dars maqsadini "o'quvchi bajaradigan ish" shaklida yozish; repertuarni milliylik, badiiy qiymat va yoshga moslik mezonida tanlash; bir darsda tinglash, ijro va ijodning kamida ikkitasini bog'lash; baholash mezonlarini oldindan e'lon qilish; o'quvchi refleksiyasiga 3-5 daqiqa ajratish; o'qituvchi refleksiv kundaligida bitta muvaffaqiyat, bitta muammo va bitta keyingi qadamni qayd etish; oyda bir marta hamkasblar bilan dars tahlili o'tkazish; raqamli vositalardan mazmunli va xavfsiz foydalanish.

Shunday qilib, 1-7-sinf musiqa ta'limi uzluksiz rivojlanish mantig'ida qurilishi lozim: 1-2-sinflarda tovushni his qilish va faol taqlid; 3-4-sinflarda musiqiy belgilarni anglash, jamoaviy ijro va sodda ijod; 5-6-sinflarda janr, uslub va milliy merosni tahlil qilish; 7-sinfda mustaqil baholash, talqin va loyiha faoliyati ustuvor bo'ladi. Ushbu izchillikni motivatsiya va refleksiya bilan boshqarish o'qituvchining ijobiy kasbiy faolligini ham, o'quvchining musiqiy kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-son qarori "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida".
- [2] Respublika ta'lim markazi. Musiqa madaniyati fanidan Milliy o'quv dasturi. Toshkent, 2021.
- [3] Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. New York: Guilford Press, 2017.
- [4] Mustafoyev B. Musiqa ta'limini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati // Uzluksiz ta'lim tizimida musiqa fanlarini o'qitish masalalari: ilmiy-uslubiy materiallar. Buxoro, 2015.
- [5] Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. Toshkent: Turon-Iqbol, 2011.
- [6] O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Musiqa madaniyati fanidan malaka toifasi sinovlari spetsifikatsiyasi. Toshkent, 2025.
- [7] Hallam S. The Power of Music: Its Impact on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People // International Journal of Music Education. 2010. Vol. 28, No. 3. P. 269-289.
- [8] Schön D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York: Basic Books, 1983.
- [9] Mustafoyev B. I. Musiqa o'qitish metodikasi: o'quv qo'llanma. Buxoro: Sadridin Salim Buxoriy "Durdona", 2021.
- [10] Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback // Review of Educational Research. 2007. Vol. 77, No. 1. P. 81-112.